

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної і спеціальної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.

«__» _____ 2024р.

Реєстраційний No _____

«__» _____ 2024р.

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ
ЗАСОБОМ ТРВЗ. УКЛАДАННЯ ЗБІРКИ ЗАВДАНЬ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗДОМ-23
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Перець Тетяни Анатоліївни

Керівник доктор педагогічних наук,
професор Ковшар Олена Вікторівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ.....	7
1.1. Готовність старших дошкільників як основне завдання в формуванні готовності до школи.....	7
1.2. Інтелектуальна готовність до навчання в школі як складова загальної готовності до школи.....	12
1.3. Пізнавальні завдання технології ТРВЗ у формуванні інтелектуальної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку.....	18
Висновки до першого розділу.....	26
II. ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТРВЗ.....	27
2.1. Стан досліджувальної проблеми з використання ТРВЗ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.....	27
2.2. Презентація методичного збірника завдань з ТРВЗ для формування інтелектуальної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку.....	32
Висновки до другого розділу.....	34
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ.....	42
Додаток А.....	46
Додаток Б.....	55
Додаток В.....	61
Додаток Г.....	65

Додаток Д.....	74
Додаток Є.....	82
Додаток Е.....	88
Додаток Ж.....	92

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дошкільна освіта існує для забезпечення самореалізації та саморозвитку особистості дитини. Завдання педагогічного процесу в дошкільній освіті-сприяння розвитку ініціативи дошкільника в пізнавальній активності.

Станом на зараз в системі освіти особлива увага приділяється підготовці дитини до шкільної учбової діяльності, як особливого етапу завершення дошкільного дитинства. В умовах сучасної школи питання готовності дитини 6-7 років (старший дошкільний вік) до навчання в школі стоїть особливо актуально. Освітні стандарти та орієнтири Нової Української Школи посилюють акценти до формуванні ключових компетентностей здобувача, соціалізація особистості.

Відповідно і проблема щодо готовності старшого дошкільника до учбової діяльності в умовах сучасної школи стає однією з активно досліджуваних в системі наук про розвиток дитини та дитячої субкультури.

Теоретичними джерелами дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з особистісно-орієнтованої освіти (А.Богущ, І. Бех, О. Савченко, В. Сухомлинський, І. Якиманська та ін.), початкової освіти та проблем дошкільця (Л. Артемова, О. Кононко, З. Плохій, С. Ладивір, О. Проскура, Дж. Чепи), наступності дошкільної та початкової освіти (А. Богущ, З. Борисова, О. Киричук, О.Ковшар, В. Кузь, Т. Назаренко, Д. Струннікова, Г. Халаша та ін.); сутності та компонентів готовності дитини до навчання в школі (Л. Божович, Л. Венгер, Ю. Гільбух, В. Котирло, Д. Ельконін та ін.).

Один із фундаментальних принципів оновлення системи дошкільної освіти є її особистісно орієнтована модель розвитку, що передбачає освітній процес, який будкується на індивідуальних потребах кожної дитини. У зв'язку з цим гостро встає питання про підготовку та готовність до навчальної діяльності дошкільників напередодні вступу до школи, набуття та соціалізація досвіду дошкільників.

Питанню, яке розглянути вище, є наукове підґрунття, наукові доробки в яких наголошується увага на таких складових питаннях, як визначення засобів щодо підвищення продуктивності різних видів діяльності – творчої, ігрової та спільної творчої діяльності (Л. Артемова, А. Богущ, Л. Буркова, О. Васильєва, Д. Годовікова, Т. Дуткевич, Ю. Косенко, О. Кононко, С. Ладивір, М. Лісіна, Л. Маневцева, Л. Проколієнко, О. Проскура, Г. Стадник, К. Щербакова та інші).

Отже, тема дослідження: **Формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі засобом ТРВЗ. Укладання збірки завдань.**

Визначимо мету дослідження.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати особливості процесу формування інтелектуальної готовності до школи старших дошкільників засобом ТРВЗ; укласти збірник.

Завдання дослідження:

- аналіз та систематизація теоретичного матеріалу з теми дослідження;
- уточнення поняття «інтелектуальна готовність старших дошкільників до навчання в школі» ;
- дослідження ролі ТРВЗ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти;
- укладання збірника з формування інтелектуальної готовності до навчання в школі засобами ТРВЗ .

Об'єкт дослідження–готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Предмет дослідження–формування інтелектуальної готовності до навчання в школі у дітей старшого дошкільного віку засобами ТРВЗ.

Методи дослідження. У процесі дослідження для досягнення мети та завдань було застосовано комплекс таких методів: аналіз науково-дослідних

джерел та навчально-методичної літератури, передового педагогічного досвіду.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть використовуватися студентами протягом проходження педагогічної практики в закладі дошкільної освіти, під час проведення занять для дітей дошкільного віку, а також під час наукового дослідження що має відношення до даної тематики.

Апробація. Перець Т. Формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі засобом ТРВЗ. Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти». Миколаївський Національний Університет імені В.О.Сухомлинського 12 листопада 2024 року

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (32 найменування) та додатків. Загальний обсяг 95 сторінок, з них 41 сторінки основного тексту. У додатках розміщений методичний збірник.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

1.1. Готовність старших дошкільників як основне завдання в формуванні готовності до школи.

Станом на зараз у освітній діяльності закладів дошкільної освіти, центрах розвитку дитини, сім'ї. останній рік перед школою знаменується у дітей старшого дошкільного віку розвитком в різних соціальних умовах та способах організації навчання. Саме тому виникає важливість і актуальність наукового аналізу та ознайомлення з проблемою готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у Нувій українській школі (НУШ). Різномісний та гармонійний розвиток особистості дитини під час вступу до першого класу НУШ залежатиме від того, наскільки повно при цьому будуть враховуватися її індивідуальні та психофізіологічні особливості, рівень готовності до нової для дитини діяльності – навчальної. Освітні стандарти та орієнтири дошкільної освіти та Нової Української Школи орієнтують педагогів пріоритетність використання педагогіки партнерства. Оновлення підходів до розвитку вихованців, спрямовують акценти на формуванні ключових компетентностей зростаючої особистості. Таке завдання потребує визначення особистісних характеристик дитини на основі цілісного та компетентнісного підходів до аналізу досягнень, набутих дитиною в дошкільному періоді.

Вивчення готовності дитини до навчання в школі такі науковці як А.Богуш, Н.Гавриш, К.Крутій, О.Ковшар, Л.Зайцева, Т.Піроженко О.Рейпольська розглядають як активне поєднання взаємодії комплексу компонентів, що охоплюють всі основні сфери розвитку та діяльності дитини: емоційну, інтелектуальну, вольову, ігрову, творчу. Їх інтеграція на

певному рівні розвитку тлумачиться як дошкільна зрілість дитини, складові якої тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Поняття «готовність навчання у школі» у психологічному словнику трактується, як сукупність антропометричних та психологічних властивостей розвитку дитини дошкільного віку, що забезпечують успішний перехід до організованого систематичного навчання у закладі загальної середньої освіти.

Слід зазначити, що термін «готовність до навчання» є синтезом понять, соціальної та психологічної готовності, що визначається як оціально-психологічна зрілість дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі. Такий синтез охоплює певний перелік складників, серед яких: особистісну, мотиваційну, волюву та інтелектуальну. Такого твердження є науковиця Г. Айдашева. Тому при окресленні поняття готовності до навчання, авторка наголошує на комплексності цього утворення [1, с. 34].

Також це питання у науковій спільноті розвивав А. Запорожець підкреслює, що готовність до навчання в школі є комплексною системою взаємопов'язаних характеристик особистості дитини. Яка має особливості її мотивації, рівень розвитку пізнавальної, ступінь сформованості механізмів волювої регуляції дій, аналітико-синтетичної діяльності тощо» [3, с. 250].

На сьогодні майже повністю визнано, що готовність до шкільного навчання є складним, інтегрованим явищем, яке вимагає всебічних психологічних досліджень. У структурі психологічної готовності прийнято виділяти такі компоненти (за даними Л. Венгер, А. Венгер, В. Холмовської, Я. Коломінського, Е. Пашко та ін.):

Особистісна готовність дитини. Цей компонент має на меті формування в дитини готовності до набуття нової соціальної позиції – становища школяра. Соціальне становище надає дитині певні права та обов'язки. Особистісна готовність проявляється у ставленні дитини до школи, навчальної діяльності, вчителів і самої себе. Вона характеризується певним рівнем розвитку мотиваційної сфери. Готовою до шкільного навчання є дитина, яку школа

приваблює не тільки зовнішньою стороною (атрибути шкільного життя— зошити, олівці, портфель, підручники), а можливістю отримувати нові знання, розвиток пізнавальних інтересів.

Особистісна готовність передбачає досягнення емоційної та вольової сфер дошкільника. Дана складова готовності включає в себе таку характеристику, як переживання (виявляються у втраті дитиною безпосередності у спілкуванні). Також майбутній школяр більш узагальнено сприймає дійсність, з'являється довільність поведінки, дуже важливо, що проходить формування внутрішньої позиції учня (внутрішня позиція школяра).

Інтелектуальна готовність дитини до школи. Цей компонент готовності передбачає формування у дитини запасу конкретних знань, знань про навколишній світ. Дитина повинна володіти навичками сприйняття, елементами аналітичного, ставлення до навколишнього світу, узагальненими формами мислення й навичками володіння логічними операціями, навичками запам'ятовуванням. Інтелектуальна готовність також передбачає формування в дитини початкових умінь в пізнавальній навчальній діяльності, зокрема вміння виділити в інформації навчальне завдання й проявляти навички самостійної діяльності.

Інтелектуальна готовність до шкільного навчання включає кілька важливих складових: майбутньому учневі необхідний досить значний запас знань про навколишню дійсність; предмети та їх властивості, явища живої і неживої природи, людей і їх працю, володіння моральними нормами. Важливе місце в цій підготовці займає оволодіння спеціальними знаннями й уміннями в підготовці до школи—грамотою й елементарними математичними уявленнями, які впливають на успішність у школі [1, с. 3].

Узагальнюючи, можна говорити, що розвиток інтелектуальної готовності до навчання у школі передбачає аналітичне сприйняття; таке ж мислення (здатність засвоїти основні ознаки і зв'язки між явищами дійсності, здатність працювати за зразком); соціальний підхід до дійсності (зменшення

фантазування); навички логічного запам'ятовування; інтерес до знань, процесу їх отримання; вміння проявляти вольові зусилля під час навчання; набуття на слух навичок розмовної мови та здатності до її розуміння; розвиток координації рухів руки і зорово-рухових координацій.

Соціально-психологічна готовність до шкільного навчання. Цей компонент готовності має завдання формувати у дошкільників якості, завдяки яким вони могли б спілкуватися з іншими дітьми, вчителями, з новим соціальним середовищем. Коли дитина приходить до школи, вона потрапляє в клас, де всі учні залучені до спільної навчальної діяльності. У такій ситуації дошкільник має володіти достатньо гнучкими навичками встановлення стосунків з іншими людьми, умінням інтегруватися в дитячий шкільний колектив, ефективно взаємодіяти, поступатися у спілкуванні, а також відстоювати свої інтереси.

Крім вищезазначених складників психологічної готовності до школи, також виділяють фізичну, емоційно-вольову готовність та мовну.

При оцінюванні стану здоров'я дітей, які вступають до школи, слід отримати такі аспекти:

- рівень фізичного та нервово-психічного розвитку - оцінюється правильність постановки, розвиток дрібної моторики, ваги, зріст, пропорції тіла та інші параметри, які повинні відповідати середнім нормам фізичного розвитку дітей минулого року життя. Важливо звертати також увагу на стан нервової системи, включаючи її збудливість та врівноваженість;
- функціонування основних систем організму - стан здоров'я в цілому, а також стан органів і зору слуху;
- наявність захворювання - це впливає на загальну готовність дитини до навчального навантаження;
- стійкість речовин до несприятливих зовнішніх чинників - оцінюється рівень імунітету та загальна опірність організму;

- рівень соціального благополуччя дитини - враховується сімейне середовище, психологічний клімат та соціальна адаптованість.

Вольова готовність є необхідною у формуванні супідрядності мотивів(поводження дитини не повинно залежати від хвилиних бажань та ігор. Науковці вважав вольову поведінку соціальною.

Джерело розвитку дитячої волі вбачають у взаєминах та відношенню дитини до навколишнього світом. При цьому провідну роль у формуванні соціальних вольових зусиль дитини відводиться її мовному спілкуванню з дорослими[1,с.5]. Вольовий компонент готовності передбачає саморегуляцію поведінки, вияв вольових зусиль щодо досягнення мети. Дитина , учень початкої школи може самостійно ставити перед собою ціль діяльності, прогнозувати результати учіння, формувати у себе самостійність і спрямованість на досягнення мети учіння.

Моральна готовність включає: знання дитиною соціальних норм поведінки; позитивне ставлення до моральних норм; осмислення моральних цінностей; їхнє втілення в практиці спілкування з навколишнім світом [1, с. 4].

Вивчення проблеми формування готовності до школи. Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський та ін. акцентували увагу на віковій періодизації як основному чиннику розвитку дитини. Вікова переодизація враховує і новоутворення психічного розвитку дитини. Другий підхід, яскравим представником якого є науковець О. Кравцова розглядає спілкування та взаємодію дитини і дорослого як необхідний спосіб діяльності для дитини. У процесі такої діяльності відбувається поступове входження дитини у соціум.

Третій підхід, прихильниками якого є Н. Доронова, О. Проскура, О. Усова та ін., передбачає формування у дитини передумов учіння, а саме мотиваційна готовність дитини до школи.

Під мотиваційною готовністю розуміють позитивне ставлення дитини до навчання та школи загалом. Дитина передшкільного віку прагне отримати новий статус “школяра”. При цьому дуже важливо, щоб старший дошкільник

усвідомлював навчання як відповідальну дорослу справу. Саме тому педагоги-вихователі та батьки усвідомлено спрямовували свої зусилля на формування у дитини правильного уявлення про шкільне життя.

Отже, сутність поняття готовності дитини до школи полягає в цілісному особистісному розвитку кожної дитини, створенні повноцінного розвивального середовища для активної соціальної та особистісної життєдіяльності дитини, її творчого розвитку, навчання, виховання, реалізації пізнавальних потреб протягом дошкільного дитинства та планового переходу до наступних освітніх ступенів.

1.2. Інтелектуальна готовність до навчання в школі як складова загальної готовності до школи.

Розглянемо окремо інтелектуальну готовність до навчання в школі. Поняття інтелектуальної готовності досліджували сучасні науковці. Зупинимось на визначенні О.Проскури, яка стверджувала, що інтелектуальна готовність передбачає наявність у дитини кругозору, запасу конкретних знань. Дошкільник старшого віку має володіти системним і планомірним сприйняттям, здатністю до елементарного теоретичного аналізу досліджуваного матеріалу, узагальненими формами мислення та основними логічними операціями, а також умінням запам'ятовувати знання. Інтелектуальна готовність включає формування початкових навичок навчальної діяльності, зокрема, уміння визначати навчальне завдання та перетворювати його на самостійну мету своєї діяльності. [11].

О. Проскура серед структурних компонентів психологічної готовності виокремлює мотиваційну, інтелектуальну (розумову) та вольову складові [12, с. 91–92].

За даними І. Дичківської та Т. Поніманської інтелектуальна, розумова готовність дитини до школи визначається рівнем інтелектуальних та

пізнавальних можливостей дошкільника. При цьому особливу увагу науковці звертають на сформованість ряду вмінь та навичок, що дозволять потім дитині передшкільного віку опанувати знаннями шкільної програм. Серед основних компонентів інтелектуальної готовності дослідниці виділяють загальну обізнаність дитини про соціальну й навколишню дійсність, яка включає її знання та переконання. Далі важливе значення має рівень розвитку досвіду здійснення та засвоєння учбової діяльності, здатності до виконання розумових операцій та дій [10, с. 233]. Інтелектуальна готовність розглядається як набуття дитиною інтелектуального досвіду, що включає виконання різноманітних пізнавальних операцій і дій, а також формування системи знань, переконань та уявлень про навколишній світ.

Старший дошкільник повинен уміти планувати свою діяльність і здійснювати самоконтроль. Водночас особливо важливо розвивати позитивне ставлення до навчання, здатність до саморегуляції поведінки та вміння докладати вольові зусилля для виконання поставлених завдань. [10].

Сучасна дитяча психологія зосереджує увагу на дослідженні інтелектуального компонента психологічної готовності до школи, підкреслюючи не стільки обсяг засвоєних дитиною знань, скільки рівень розвитку її інтелектуальних процесів. Тобто дитина повинна вміти виділяти головне в явищах навколишньої дійсності, вміти порівнювати їх, аналізувати, бачити подібне й відмінне. Старший дошкільник повинен навчитися міркувати, знаходити причинно наслідкові зв'язки явищ, робити висновки [1].

Відомий психолог О. Запорожець зазначав, що готовність до навчання в школі: «є цілісною системою взаємозалежних якостей дитячої особистості. Вказував, що особливості її мотивації, зокрема рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності, ступеня сформованості механізмів вольової регуляції дій тощо» [6, с.19].

Інтелектуальна готовність до школи передбачає володіння певною кількістю знань про навколишнє середовище, наявність

у дитини світогляду, уміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, а також розвиток пізнавальних здібностей - сприймання, уяви, мислення, пам'яті, уваги,.

Отже, інтелектуальна готовність до шкільного навчання складається з багатьох взаємопов'язаних компонентів, які охоплюють розумовий і мовний розвиток дитини. Вона передбачає єдність пізнавальної діяльності, пізнавальних інтересів, а також загального рівня розвитку психічних процесів, таких як сприймання, мислення, уява, увага та пам'ять. Крім того, інтелектуальна готовність включає достатньо широкий обсяг усвідомлених, систематизованих уявлень і базових понять про навколишній світ. Велике значення має наявність у дошкільника розвиненої мови, навичок елементарної навчальної діяльності. Це все є результатом систематичного формування узагальнених уявлень про навколишній світ. На основі цих уявлень старші дошкільники орієнтуються в доступному їхньому розумовому та пізнавальному розвитку явищах природи і суспільного життя. Отже, інтелектуальна готовність та інтелектуальний розвиток в процесі інтелектуальної готовності треба розуміти як складну динамічну систему кількісних і якісних змін. Такі зміни відбуваються у пізнавальному розвитку та діяльності дитини у зв'язку відповідно віку і набуття нею життєвого досвіду. Зрозуміло, з врахуванням індивідуальних особливостей психіки старших дошкільників.

Розвиток пізнавальних (психічних) процесів (сприймання, уяви, уваги, пам'яті, мислення, мовлення): певний рівень розвитку розумової активності, допитливості, сформованості певних розумових дій, здатності доводити розпочате навчальне завдання успішного завершення. Сприймання у дитини набуває довільності, наприклад, основи навколишнього естетичного сприйняття, сформованість образного мислення, удосконалення образних уявлень. При цьому дуже важливо їх певна незалежність від конкретної ситуації та узагальнений характер. Як уже було зазначено, необхідна здатність дитини аналізувати та систематизувати. Важливо вміти

узагальнювати та узгоджувати, визначати властивості різних об'єктів, їх внутрішні взаємозв'язки. Щодо взаємозв'язків- це встановлювати причинно-наслідкові, часові, просторові зв'язки, підводити підсумки. До інтелектуальної готовності слід додати здатність до наочно-схематичного мислення та моделювання. Важливою є сформованість основ словесно-логічного мислення, яке дозволяє дошкільнику здійснювати абстрактні логічні міркування та абстрагувати. Значущим також є певний рівень розвитку активної творчої уяви, різних видів пам'яті (слухової, рухової, зорової, словесно-логічної), а також зростання обсягу, міцності та якості пам'яті, що проявляється у системності, повноті та точності відтворення матеріалу. Процес і результат сформованості монологічного мовлення, також граматична правильність мови (морфологічна, синтаксична). Показником є і рівень звукової активності (інтонаційна виразність, темп та плавність). Ознайомлення з навколишнім світом, а саме загальна обізнаність про навколишнє. Діти мають до явищ навколишнього життя стійкі пізнавальні інтереси, а саме достатньо широкий запас усвідомлених систематизованих уявлень і елементарних понять про навколишній світ, свій родовід та рід, про Україну, як незалежну державу. Дошкільники виявляють позитивне емоційне ставлення до природи рідного краю; мають уявлення про об'єкти природи неживі (сонце, вода, повітря, земля), як основні, їх характеристику та їх особливості. Значення для життя живої природи: всіх істот та рослин. Вміння дитини орієнтуватися у рослинному і тваринному світі найближчого природного оточення. Дошкільники повинні розуміти взаємозв'язок між об'єктами природи, виявляти послідовність причинно-наслідкових залежностей між ними. Однією з основних навичок є усвідомлення необхідності дбайливого ставлення до власного здоров'я. Також важливою є базова наукова обізнаність про основні екологічні фактори, які впливають на розвиток живої природи, такі як світло, вологість, температура, поживність ґрунту та їх очевидні взаємозв'язки і залежності. Також мають знання з народної творчості, звичаїв та традицій, з українознавства. Діти повинні

знаючи приказки, прикмети, вірші, народні прислів'я, загадки, приказки, прикмети, вірші, легенди, повір'я, пісні, авторські твори тощо про природу, її об'єкти та явища. Діти повинні мати такі соціальні навички, як уявлення про користування бібліотекою магазином, поштою, та ін. Формування елементарних математичних уявлень.

Дослідник Л. Венгер розглядає інтелектуальну складову готовності до школи через призму пізнавальних здібностей дошкільника. Автор підкреслює, що основною ознакою цього феномену є опосередкованість пізнання, тобто здатність дитини не лише безпосередньо сприймати інформацію, а й використовувати різні способи її обробки та аналізу для розуміння навколишнього світу. Це визначається можливостями активного пошуку та засвоєння знань на основі сенсорних образів. На думку автора, саме у період дошкільного дитинства виникають подібні складні операції. Як наслідок діти можуть моделювати свої дії та прогнозувати оптимальний результат [4, с. 44].

Інтелектуальна готовність передбачає достатній рівень володіння знаннями про навколишню дійсність, розвинуті способи мисленнєвої діяльності.

Пізнавальна діяльність дитини старшого дошкільного віку стає більш удосконаленою і набуває складніших форм. Це зумовлено тим, що сприймання стає більш точним, розвинутим і узагальненим. У той самий час у старшого дошкільника систематизується фонематичний слух, виникають перші спроби аналізу, синтезу та узагальнення. Також відбувається процес формування внутрішньої мови та образної пам'яті. Варто зазначити, що діти активно набувають навичок керувати власними психічними процесами; з'являються пізнавальні інтереси; удосконалюються можливості мнемічних процесів; пізнавальна діяльність дітей стає більш розвиненою.

Напередодні вступу до школи інтелектуальний компонент готовності до навчання в школі визначається набутим соціальним досвідом, який ще є елементарним. У свою чергу, це дозволяє дитині узагальнювати явища та предмети навколишньої соціальної дійсності, формується система уявлень

про людей. Цей феномен характеризується наявністю у дітей умінь концентрувати увагу та усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами або процесами. Діти старшого дошкільного віку, згідно з визначенням дослідників, повинні володіти слуховим аналізом сприймання, орієнтуватися на зразок дорослого, розрізняти звуки мовлення, диференціювати числа та здійснювати елементарні математичні дії. Окрім того, майбутні першокласники здатні до логічного запам'ятовування та відтворення інформації; володіють основами елементарних початкових знань про всесвіт.

Отже, можна зробити висновок, що інтелектуальна складова готовності до навчання у школі визначається загальною знаннєвою компетентністю. Така компетентність передбачає сформовані навички та вміння дитини знаходити спільні та відмінні ознаки предметів, зіставляти групи предметів за їх суттєвими ознаками, розрізняти форму, колір, величину та формулювати синтезований висновок після здійснення розумових операцій.

Як бачимо, основою інтелектуальної готовності є розумовий розвиток дитини, що відбувається одразу у декількох напрямках. Головними серед них є: розвиток обстежувальних та перцептивних мислиневих дій; розвиток мовлення; ознайомлення із навколишнім світом; розвиток довільності психічних процесів; розвиток елементарних математичних уявлень та засвоєння компонентів процесу учіння. Отже, феномен інтелектуальної готовності розглядається як загальна когнітивна (знаннєва) компетентність, що має практичний характер. Інтелектуальна компетентність проявляється в можливостях дитини старшого дошкільного віку розрізняти колір, величину, форму, знаходити спільні та відмінні ознаки, порівнювати різні групи предметів. Все це можна вважати узагальненим висновком розумової діяльності дитини старшого дошкільного віку.

1.3. Пізнавальні завдання технології ТРВЗ у формуванні інтелектуальної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку.

Науковий пошук ефективних засобів розвитку пізнавального інтересу, далі пізнавальної активності, яка призводить до організації навчально-пізнавальної діяльності дошкільників та формуванні інтелектуальної готовності до навчання в школі представляє актуальну проблему, що вимагає теоретичного і практичного вирішення.

Ефективність пізнавальної діяльності визначається організацією мисленнєвої діяльності дошкільника та рівнем розвитку такої діяльності. Чим вищий рівень цієї організації, тим змістовніше процес пізнання. Тому важливими завданнями дошкільної освіти є активізація пізнавальної діяльності та формування дитини як самостійного так і ініціативного суб'єкта в цій діяльності.

В сучасних технологіях дошкільної освіти з розвитку пізнавальної діяльності, розумової готовності до школи активно використовується методика ТРВЗ (технологія розв'язання винахідницьких завдань).

Інноваційна методика ТРВЗ (технологія розв'язання винахідницьких завдань) передбачає навчання особливому способу мислення, формування здатності до творчого мислення, набуття елементів оригінальності, навичок вирішування суперечностей.

Засновником теорії розв'язання винахідницьких завдань є Генріх Саулович Альтшуллер. На думку винахідника, основна ідея цієї теорії полягає в тому, що технічні рішення з'являються й розвиваються не стихійно, а за певними правилами, законами. Такі закони можливо пізнавати та використовувати для усвідомленого розв'язання проблемних ситуацій[1].

З огляду на це ТРВЗ-технологія, яка має в основі виховання й розвиток креативного мислення особистості. Технологія давно зацікавила сучасних педагогів і психологів. Узагальнивши основні ідеї психології творчості, дослідники адаптували її для роботи з дітьми в школах та закладах дошкільної освіти. Сучасні спеціальні дослідження (В. Бухвалов, Б. Злотін, С. Ладоскіна, А. Нестеренко, Т. Сидорчук, М. Шустерман та ін.), у яких описана система роботи з упровадження ТРВЗ в освітньо-виховний процес освітніх закладів різного типу. Окрім того, основні положення ТРВЗ в навчанні дітей дошкільного віку описано в дослідженнях А. Страунінга та О. Нікашина [2, с.27]. Вирішення всіх винахідницьких завдань базується на винекненні системи логічних опцій. Виділемо ефективні методи впровадження ТРВЗ.

Таблиця 1.1

Ефективних методів ТРВЗ слід виділити:

1. Метод спроб і помилок. Формує навички знаходити кілька варіантів вирішення кожного завдання. Виховує мисленнєві навички аналізу та синтезу.
2. Метод контрольних запитань. Для розв'язання представленого завдання дошкільника спрямовують непрямими запитаннями. Наприклад, як ця річ діє? Для чого ще можна використовувати цей предмет? Активізує нестандартне творче мислення.
3. Метод фокальних об'єктів. Вибирається якийсь об'єкт для його подальшого вдосконалення. У дошкільників формує вміння аналізувати дійсність із незвичної для дитини погляду. Допомагає ліквідувати мисленнєву інерцію
4. Метод аналогій: за кольором, формою, ситуацією тощо. Допомагає досліджувати компоненти довколишнього світу у їх єдності та взаємозв'язку. Дозволяє уникати стереотипів мислення.
5. Метод асоціацій, ще називають метод «золотої рибки», напями

сприйняття предметів, навички знайти їх приховані властивості предмета. В такому методі використовують для організації освітнього процесу прийому мозкового штурму, погляду збоку, синектики, які є активними та дієвими. Вони сприяють ліквідації бар'єрів, виховують сміливість та вчать приймати самостійні рішення. "ТРВЗ – це творчість в усьому".

Наведемо основні принципи ТРВЗ:

Засновник технології ТРВЗ- Г.Альтшулер стверджував, що життя є найвищою цінністю. Початок всього нового є самобутня ідея. Дотримання законів логіки та діалектики. Основний принцип технології, принцип «Я-Сам». Тобто людина повинна сама і завжди виконувати закони та дотримуватись цінностей, мати цінність самостійності буття. "Сама приймати рішення. Сама побачити, сама зробити відкриття, сама відчутти, сама здогадатися, сама вибрати, сама зробити".

У педагогіці принцип «сам» відображає природне прагнення дитини до самостійності. Дитина краще усвідомлює та запам'ятовує те, що вона сама досліджує, що їй цікаво, те, що вона відкрила для себе, здогадалася або створила. Важливо, що немає постійних правил, і кожному систему можна вдосконалювати, що сприяє розвитку творчого мислення та ініціативи у дитини.

Уява та фантазування – основа будь-якої творчої діяльності. Саме з них розпочинається навчання за методикою ТРВЗ і дітей, і дорослих.

Щоб використовувати у своїй роботі творчі завдання, педагогу необхідно враховувати такі дидактичні принципи:

1. Принцип свободи вибору. У нашому житті існують багато цінностей. Деякими люди нехтують, деяких дотримуються, на деякі не важаємо... Але серед них існує одна, важливіша для кожної особистості цінність- це свобода вибору! Саме цей принцип є актуальним в дошкільній освіті.
2. Принцип відкритості. Відкрита задача - задача, яка не має кордонів.

3. Принцип діяльності відповідає використанню в освітньому процесі закладу дошкільної освіти діяльнісного підходу. Крім цього головне значення в діяльності має організація мотивації, тоб то дитини в діяльності має бути вмотивована.
4. Принцип зворотного зв'язку У педагогічному процесі вихователь враховує та реагує на настрій дитини, ступінь її зацікавленості в освітньому процесі, а також рівень розуміння засвоєного матеріалу. Це дозволяє коригувати методи і підходи, щоб максимально підтримати і стимулювати розвиток дитини.
5. Принцип ідеальності. Ідеальність є одним із основних понять ТРВЗ – педагогіки. Ідеальна ідея тим важливіша, чим більший від неї кінцевий продукт та економіші методи.

Педагогу-вихователю важливо дотримуватися таких принципів активізації творчої діяльності:

1. Створення комфортної доброзичливої психологічної атмосфери для дитини, в якій вона може радісно дивуватися власними відкриттями, шукати нестандартні рішення та відчувати себе впевнено.
2. Неприпустимість негативних оцінок творчих спроб. Вихователь повинен уникати фраз типу «невірно» або «ні, це не так», натомість використовувати висловлювання, які стимулюють до роздумів, наприклад: «Давайте поміркуємо над цією пропозицією» або «А яку думку мають інші?»
3. Прийняття всіх незвичних ідей та запитань дитини. Важливо обов'язково відповідати на всі запитання дошкільників, підтримуючи їхню цікавість і стимулюючи до подальших пошуків та самовираження.

В концепції ТРВЗ понад усе стоїть принцип вільності та природовідповідності. Технологія ТРВЗ для дошкільників – це організація колективних занять, ігор та вправ. Педагог-вихователь створює умови для самостійного вибору дитиною теми, матеріалу та виду діяльності:

- від індукції до дедукції;
- від пасивності до активності;

-від «хочу» до «треба».

На заняттях повинна панувати пізнавальна атмосфера, що викликає зацікавленість та інтригу, сприяє доброзичливості, зрозумілості та емоційно-ціннісному сприянню. Темп занять має бути динамічним, без зайвих повторів. Заняття повинно включати завдання, що передбачають порівняння, подібність та протиставлення. Педагог-вихователь в організації атмосфери середовища проявляє повагою до особистості дитини, до її самостійності.

Пізнавальні завдання є основою технології ТРВЗ, оскільки саме вони стимулюють розвиток когнітивних функцій, сприяють активному залученню дітей до навчальної діяльності, створюючи умови для розвитку критичного мислення, логіки, фантазії, аналізу та синтезу. Завдання допомагають дітям розвивати мовні навички, удосконалювати вміння формулювати думки, будувати речення, що важливо для подальшого навчання в школі.

Роботу за методом ТРВЗ у закладі дошкільної освіти можна поділити на 4 етапи, що містять такі послідовні завдання. Опишемо етапи впровадження методу.

Робота за методом ТРВЗ у закладі дошкільної освіти

Таблиця 1.1.

1 ЕТАП	<ul style="list-style-type: none"> - Вчити дитину знаходити і розв'язувати суперечності, не боятися негативного в об'єкті та явищі; - Вчити системного підходу, тобто бачення світу у взаємозв'язку всіх його компонентів; - Формувати вміння бачити потрібне в навколишньому (засоби, можливості, те, чим можна скористатися в разі необхідності).
2 ЕТАП	<ul style="list-style-type: none"> - Вчити дітей винахідливості; - Вчити бачити незвичайне за допомогою ТРВЗ, предмети та явища, взаємозамінити їх, шукати найкращі варіанти.
3 ЕТАП	<ul style="list-style-type: none"> - Вирішувати казкові завдання і придумувати казки; - Складати нові казки на основі добре відомих.
4 ЕТАП	<ul style="list-style-type: none"> - Вчити дитину знаходити вихід з будь-якої життєвої ситуації, спираючись на набуті знання та інтуїцію, використовуючи нестандартні, оригінальні рішення.

В таблиці 1.2..представлені основні методи ТРВЗ, які використовують педагоги в організації освітнього процесу за ТРВЗ.

Таблиця 1.2.

Методи та прийоми ТРВЗ в організації освітнього процесу

Метод спроб і помилок	Сутність цього методу полягає у розв'язанні проблемного завдання через добір різноманітних варіантів рішень. Мета: вчити дітей висловлювати будь-які, навіть найнесподіваніші припущення, щоб знайти компромісний варіант вирішення проблеми
Метод контрольних запитань	Цей метод є удосконаленим варіантом методу спроб і помилок, а також одним із методів активізації творчого мислення.

	<p>Мета: за допомогою додаткових запитань підвести дітей до виконання поставленого завдання.</p>
Метод фокальних об'єктів	<p>Є одним із методів активізації творчої думки, який допомагає зняти психологічну інерцію й віднайти оригінальні вирішення. Визначається будь-який реальний об'єкт з метою його вдосконалення. Довільно обирають кілька інших об'єктів (явищ). До них добираються прикметні характеристики – ознаки (властивості) й переносяться на визначений об'єкт. Так, утворюється зовсім нова, цілком своєрідна фантастична модель.</p>
Метод синектики	<p>Зазначений метод передбачає застосування 4 прийомів, які ґрунтуються на аналогіях: прямій, особистій, символічній, фантастичній.</p>
Мозковий штурм	<p>Використання цього методу сприяє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - подоланню психологічної інерції; - продукуванню максимальної кількості; - нових ідей у мінімальний термін. <p>Мозковий штурм є колективним пошуком нетрадиційних шляхів розв'язання проблем. Особливість його полягає в тому, що діти у процесі обговорення самі коригують, висловлені ідеї.</p>

(<https://vseosvita.ua/library/trvz-zasib-nestandardnogo-mislenna-doskilnikiv-349571.html>)

З досвіду роботи педагогів-вихователів зазначаємо, що основою формування творчого оригінального мислення дитини є навички розв'язання суперечностей. Наприклад, організація роботи з ігровими та казковими завданнями, передбачає включення дитини в яскраві суперечності. Такі суперечності перетворюються для дитини в захоплюючу аналітичну та пошукову діяльність. Поєднання завдань пізнавального та перетворювального характеру дозволяє формувати вміння вирішувати задачі як на уявному рівні, так і на реальному.

Висновки до першого розділу

Інтелектуальна готовність проявляється у знаннєвій компетентності дитини старшого дошкільного віку і передбачає формування цілісного світогляду дошкільника, його обізнаність з явищами й об'єктами навколишнього світу. Це особистісне утворення підкреслює розвиненість пізнавальної сфери, передбачає вдосконалення розумових дій і операцій у структурі пізнавальної діяльності дитини напередодні вступу до школи.

В сучасних технологіях дошкільної освіти з розвитку пізнавальної діяльності, розумової готовності до школи активно використовується методика ТРВЗ (технологія розв'язання винахідницьких завдань).

Інноваційна методика ТРВЗ (технологія розв'язання винахідницьких завдань) передбачає навчання особливому способу мислення, формування здатності до творчого мислення, набуття елементів оригінальності, навичок вирішування суперечностей.

Серед найбільш ефективних методів ТРВЗ виділяють: метод спроб і помилок, метод контрольних запитань, метод фокальних об'єктів, метод асоціацій.

Поєднання завдань пізнавального та перетворювального характеру за допомогою технології ТРВЗ дозволяє сформувати інтелектуальну готовність старших дошкільників до навчання в школі.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТРВЗ

2.1. Стан досліджувальної проблеми з використання ТРВЗ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

В першому розділі було з'ясовано, що технологію ТРВЗ використовують в освітньому процесі освітніх закладів для виховання й розвитку мислення дитини. Зокрема, найбільш важливим для формування життєвого бачення у творчої особистості й розвитку творчої уяви особистості. Акцентуємо, що формування творчості відбувається в діяльності. Така діяльність на основі здобутого досвіду й створення нових комбінацій рішень дозволяє створювати нове. Творча діяльність відбувається на різних рівнях: для одного рівні – застосування здобутих знань і розширення меж їх застосування; на іншому – творчий новий підхід, що дозволяє змінити традиційний погляд на об'єкт або галузь знань.

Суть креативності (творчості) є психологічною властивістю, і полягає в інтелектуальній активності й чутливості до супутних продуктів діяльності. Творча особистість бачить результати у яких є принципова новизна, а нетворча бачить лише результати досягнення мети, тобто доцільні результати [5]. Аналіз методів активізації мислення дає змогу стверджувати, що здатність розв'язувати творчі завдання потрібно розвивати ще в дошкільному віці в процесі активного включення дошкільника в творче освітнє середовище.

Наголосимо на принципах стимулювання творчої активності дошкільника, які передбачають:

- 1) Створення доброзичливої безпечної психологічної ситуації, яка “цепляє” дитину і дозволяє їй завжди дивуватись своїми досягненнями, відкриттями у пошуках нестандартних рішень;

2) Стимулювання здатності дитини до творчості, створення емоційно-ціннісного ставлення до творчих спроб;

3) Прийняття всіх незвичних ідей і запитань, важливість відповідати на кожне запитання дітей.

Технологія ТРВЗ для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку базується на колективних іграх і заняттях, які супроводжуються чіткими методичними рекомендаціями. Основу цієї технології складають ігрові заняття, у процесі яких діти знайомляться з навколишнім середовищем і вчаться розпізнавати суперечливі властивості об'єктів та явищ. В цьому процесі важливо, що діти самостійно вчаться розв'язувати ці суперечності. Окрім того, такі ігри передбачають самостійний вибір дитиною теми, змісту та виду діяльності. Виявлення і розв'язання суперечностей є яскравим поштовхом до розвитку творчого мислення. Як засвідчує досвід педагогів-вихователів, таких ситуацій в навколишньому середовищі трапляється багато. В навколишньому середовищі завжди треба постійно щось удосконалити, поліпшити.

Для дитини дошкільного віку пізнавальними та цікавими є суперечності під час виконання ігрових і казкових завдань. Для дитини це перетворюється на захопливу пошукову діяльність.

Наприклад, в закладі дошкільної освіти КЗДО КТ№210 Криворізької міської ради вже декілька років впроваджується технологія ТРВЗ у вікових групах. В додатку представлена серія занять з виристанням методів ТРВЗ (Додаток Б).

Для багатьох дошкільників цікавою стає гра «Добре – погано». Для гри обирається будь-який об'єкт, який не викликає у дитини стійких асоціацій або яскраво виражених емоцій, позитивних чи негативних. Наприклад, це може бути книга, альбом чи олівець. Завдання кожного учасника полягає в тому, щоб визначити, що в об'єкті є «поганим» і «добрим», що їм подобається або не подобається, а також що вважається зручним чи незручним.

Наприклад, аналізуючи поняття «листопад» діти зробили такий висновок, що добре створити яскраві букети з опалого листя, тому що по закиданому листями тротуару не дуже зручно ходити.

Така гра як «Добре – погано» розвиває не тільки мислення, формує інтелектуальну готовність до школи, розвиває мовлення дошкільника. Розвиток фантазії, вміння розмірковувати яскраво доповнює закони діалектики.

Для розв'язання суперечностей педагоги-вихователі впроваджують на заняттях цікаві ігрові завдання. Наприклад, обговорюють з дітьми властивості парасольки.

Опишемо основні принципи вирішення суперечливих ситуацій.

Таблиця 2.1

Основні принципи вирішення суперечливих ситуацій за технологією ТРВЗ

<p>1. Зроби заздалегідь (принцип заснований на зміні об'єкта). Наприклад, герої вирушають у далеку дорогу і розмотують ниточку клубка, розкидають камінці, що допоможе їм повернутися.</p>
--

<p>2. Перетворити шкоду на користь. Негативні фактори використовують для отримання позитивного ефекту. Наприклад, у казці братів Грімм «Три прялі» потворні три тітки (відвисла губа, довгий палець, величезна нога) позбавили головну героїню немилої роботи (позитивний результат).</p>
<p>3. Прийом копіювання. Замість справжнього об'єкта використовують його оптичну копію. Наприклад, у казці «Молодильні яблука» такий прийом використовує Вовк, перетворившись спочатку на коня, а потім – на царівну.</p>
<p>4. Розв'язання суперечностей у часі. У казці С. Маршака «Дванадцять місяців» одні місяці з'являються на новорічній галявині раніше свого часу, а інші – значно пізніше.</p>
<p>5. Принцип зміни агрегатного стану. Об'єкт переходить в інший агрегатний стан, від цього змінюються його якості. Серце Кая з казки Г.-Х. Андерсена «Снігова королева» перетворилося на кригу та змінило свої якості: замість доброго стало злим.</p>

Педагоги-вихователі в організації технології ТРВЗ активно використовують розроблені прийоми розв'язання суперечностей. Далі, з досвідом впровадження ТРВЗ для формування інтелектуальної готовності до школи усі прийоми направлені на креативність.

Формування у старших дошкільників вмінь аналізувати ситуації, передбачати наслідки, інтегрувати й синтезувати інформацію, застосовувати нові ідеї й методи розв'язання завдань на практиці сприяє не тільки розвитку творчого, когнітивного мислення, а й формує мисленнєву культуру особистості дошкільника. Таким дітям характерна творча уява.

Під час вивчення науково-методичної літератури та практичного досвіду педагогів було виявлено численні методи та прийоми ТРВЗ. За результатами практичної діяльності вихователів, найбільш поширеними у роботі з дітьми старшого дошкільного віку є такі методи ТРВЗ: метод спроб і помилок; метод контрольних запитань (МКЗ); метод фокальних об'єктів (МФО); метод морфологічного аналізу (ММА); метод мозкового штурму; метод спроб і помилок.

У процесі застосування методу спроб і помилок можна пропонувати різноманітні варіанти, якими б безглуздими вони не здавалися. Педагог-вихователі вважають, що для дошкільників це перший крок до творчості. Наприклад, такі питання: «Ти загубився на зупинці. Як вчинити?».

Метод контрольних запитань (МКЗ) - навідні, допоміжні питання вихователь підбирає заздалегідь. Перелік спроб дає змогу допомогти дитині виконати поставлене завдання. Прийоми використовують такі - зміна предмета внаслідок максимізації, мініатюризації.

–Уяви, якби дощ падав цілий тиждень, щоб було б?

Мозковий штурм(МШ) дозволяє активізувати діяльність дітей до розв'язання пізнавальної задачі. Під час мозкового штурму є загальне правило: заборонена будь-яка критика (мімічна, словесна, невербальна). З таким правилом обов'язково треба ознайомити дошкільників.

Тако ж обов'язково вислухати та підтримати всі пропозиції, навіть безглузді.

Варто зазначити, що впровадження цього методу є найбільш результативним за умови дотримання таких правил: під час заняття бажано працювати з невеликою підгрупою дітей (не більше 10 осіб); важливо заохочувати всі висловлювання та пропозиції учасників; наприкінці обов'язково підводити підсумки, обираючи найцікавіші та найоригінальніші ідеї.

Метод фокальних об'єктів (МФО) знаходить в центрі уваги об'єкти, які обговорюються.

1. Описати властиві цьому предмету ознаки .
2. Оцінити запропоновані ідеї й вибрати найбільш цікаві для втілення.

Метод морфологічного аналізу (ММА) креативний підхід до розв'язання. Наприклад, описати Ротик, Ручки, Вушка, Носик, Оченята, і попросити від імені кожного розказати про Солом'яного Бичка.

Отже, описані методи є ефективними в формуванні мислиневої

активності дітей старшого дошкільного віку, формування інтелектуальної готовності до навчання в школі.

2.2. Презентація методичного збірника завдань з ТРВЗ для формування інтелектуальної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку.

Для розвитку сучасного українського суспільства необхідні творчі особистості. Отже, завдання сучасної освіти підготувати мислячу, творчу, креативну особистість. І основи цієї особистості починаються з дошкільного віку [4, с. 52]. Саме технологія ТРВЗ сприяє формуванню нового, «сильного мислення», яке допомагає виховання активної творчої особистості дитини. Ефективність технології служить інтелектуальній готовності до навчання в школі.

Як зазначила І. Дичківська: «На відміну від методик, що є сукупністю окремих прийомів, ТРВЗ є самодостатньою технологією» [2, с.134].

Отже, за цією технологією у дітей розвиваються, з одного боку, такі якості, як пошукова активність, прагнення до новизни, мовлення та творча уява. ТРВЗ – педагогіка успішно розв'язує завдання проблемного і розвивального навчання. Ця технологія дає змогу педагогу-вихователю отримати високий результат під час формування інтелектуально-творчих задатків дитини, підготовки дошкільника до подальшого навчання в школі.

Ще раз зазначимо, що основною ідеєю ТРВЗ є творчість усьому. Педагоги-вихователі зазначають, що методика активно готує дошкільників до навчання в школі.

В методичному посібнику описано методику впровадження технології ТРВЗ в освітній процес в закладі дошкільної освіти.

Пропонуємо такі чотири етапи із послідовними завданнями:

На першому етапі потрібно навчити дитину знаходити та розв'язувати суперечності, не боятися негативних аспектів в об'єктах та явищах. Важливо також розвивати у дитини системний підхід, тобто здатність бачити світ у взаємозв'язку його компонентів, а також формувати вміння помічати навколишні ресурси.

На другому етапі вчити дошкільнят винаходити; вчити «оживлювати» предмети та явища, приписуючи одні якості інших і навпаки, а також відкидати непотрібні і шукати найкращі варіанти.

На третьому етапі важливо навчити дітей вирішувати казкові завдання та створювати власні казки. Ключовим є вміння уникати сумного кінця, зберігаючи при цьому основний сюжет. Діти повинні навчитися складати нові казки, опираючись на добре відомі сюжети, розвиваючи свою творчість і фантазію.

На четвертому етапі вчити дитину знаходити вихід з будь-якої життєвої ситуації, спираючись на набуті знання та інтуїцію, використовуючи нестандартні, оригінальні рішення.

Під час планування інтегрованих занять із старшими дошкільниками особливу увагу слід звертати на чітке визначення мети і завдань, добір дидактичних матеріалів, методів, їх послідовність.

Крім інтегрованих, пропонуємо включити комплексні заняття, які теж забезпечують найбільшу активність дітей і свободу вибору. Рекомендуємо наочний матеріал добирати теж з урахуванням вікових особливостей мислення та сприйняття дошкільника. Заняття з використанням ТРВЗ з формування інтелектуальної готовності до школи рекомендуємо проводити за такими правилами: надаємо дітям мінімум повідомлення інформації, але надаємо можливість для більшого розмірковування та обговорення.

Це правило ефективно реалізується через методику контрольних запитань, через обговорення проблемних ситуацій «мозковий штурм». Забороняється давати негативні оцінки.

Отже, працюючи над цією проблемою, переконались, що: ТРВЗ дозволяє заняттям надавати комплексний характер; формує у старших дошкільників мисленнєвий, когнітивний розвиток. Така технологія, безперечно формує інтелектуальну готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Технологія сприяє вихованню моральних якостей, спонукає дітей радіти успіхам інших; викликає бажання допомагати оточуючим. ТРВЗ вчить знаходити вихід із складної ситуації.

Висновки до другого розділу.

Отже, аналіз науково-методичних джерел показує, що використання різноманітних методів і прийомів ТРВЗ-педагогіки в освітньо-виховному процесі позитивно впливає на формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в школі. Технологія має багато варіантів методів та прийомів, які активно використовуються в освітньому процесі. Дошкільники завжди дуже активні на таких заняттях, що носять нестандартний характер. Технологія дозволяє активізувати мислення, мовлення, пізнавальний інтерес дітей. Безперечно, показник інтелектуальної готовності до навчання в школі буде мати розвиток в освітньому процесі початкової школи. Важливо зазначити, що технологія ТРВЗ забезпечує організацію такої ігрової діяльності, яка сприяє всебічному розвитку творчої особистості дитини. В додатках (Додаток Б) представлена презентація збірника з формування інтелектуальної готовності до навчання в школі засобами ТРВЗ. В збірці крім завдань представлений матеріал для вихователів щодо історії створення технології, довідковий матеріал про автора технології, опис основних принципових методів ТРВЗ. Укладений матеріал містить конспекти занять, на яких були використанні методичні прийоми технології ТРВЗ та ілюстративний матеріал. Матеріал методичної

збірки буде цікавий педагогам-вихователям закладів дошкільної освіти, батькам вихованців, студентам спеціальності 012 Дошкільна освіта для проходження практики, вчителям початкових класів.

ВИСНОВКИ

В дослідженні теоретично обґрунтовано особливості процесу формування інтелектуальної готовності до школи старших дошкільників засобом ТРВЗ та презентований методичний збірник. Так, згідно першого завдання проаналізовані теоретичні дослідження з проблеми готовності дітей старшого дошкільного віку до школи; надана характеристика складових готовності до школи. Далі, в дослідженні визначені такі поняття як «готовність до навчання в школі», «інтелектуальна готовність старших дошкільників до навчання в школі». Приєднуємось до таких узагальнених визначень: готовності дитини до школи полягає в цілісному особистісному розвитку кожної дитини, створенні повноцінного розвивального середовища для активної соціальної та особистісної життєдіяльності дитини, її творчого розвитку, навчання, виховання, реалізації пізнавальних потреб протягом дошкільного дитинства та планового переходу до наступних освітніх ступенів.

Інтелектуальна готовність до школи передбачає володіння певною кількістю знань про навколишнє середовище, наявність у дитини світогляду, умінь аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, а також розвиток пізнавальних здібностей - сприймання, уяви, мислення, пам'яті, уваги. До того ж інтелектуальну готовність визначають як набутий дитиною інтелектуальний досвід виконання низки пізнавальних операцій та дій, систему знань, переконань та уявлень дитини про навколишній світ.

Інноваційна методика ТРВЗ (технологія розв'язання винахідницьких завдань) передбачає навчання особливому способу мислення, формування здатності до творчого мислення, набуття елементів оригінальності, навичок вирішування суперечностей.

Серед найбільш ефективних методів ТРВЗ виділяють: метод спроб і помилок, метод контрольних запитань, метод фокальних об'єктів, метод асоціацій.

Поєднання завдань пізнавального та перетворювального характеру за допомогою технології ТРВЗ дозволяє сформувати інтелектуальну готовність старших дошкільників до навчання в школі.

Було визначено роль ТРВЗ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти; представлена презентація збірника з формування інтелектуальної готовності до навчання в школі засобами ТРВЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / під наук. керівн. Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с.
URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Гін С. І. Заняття з ТРВЗ в дитячому садку: посібник для педагогів дошк. установ: 3-є вид. Мінськ: ІОЦ Мінфіну, 2007. 112 с.
3. Данилюк О.В. Впровадження інноваційної технології ТРВЗ під час організованої навчальної діяльності дітей дошкільного віку. URL: <https://genezum.org/library/vprovadjennya-innovaciynoi-tehnologii-trvz-pid-chas-organizovanoi-navchalnoi-diyalnosti-ditey-doshkilnogo-viku>
4. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк; авт. колектив: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. ред. Г. В. Беленька, О. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.
5. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Київ, 2021. 58 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>.
6. Нова Українська Школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Кіндей Л. Елементи ТРВЗ-педагогіки в мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку
8. Ключко Н. <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/klo...>
9. Козігора М.А., Психологічна готовність дитини до навчання в школі. Інноваційна педагогіка. Випуск 16. Т. 2. 2019. С 64-67.

- 10.Ковшар О. В. Роль партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти в організації передшкільної освіти. Наукові записки Ніжинського державного ун-ту імені Миколи Гоголя. Психолого- педагогічні науки. 2015. № 4. С. 57-63.
- 11.Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти: монографія. Кривий Ріг: Видавець Роман Козлов, 2015. 244 с.
- 12.Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловйова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/734633/> (дата звернення 28.03.2023).
13. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловйова Л., & Хартман О. Вивчення готовності дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в умовах реформування української школи. *Психологічний часопис*. 2022. № 8 (2), С. 18–32. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.2>. <http://lib.iitta.gov.ua/732153/>
14. Піроженко Т., Карабаєва І., Соловйова Л., & Хартман О. Якісна та кількісна характеристика готовності старших дошкільників до навчання у школі. *Психологічний часопис*. 2023. № 9 (1), С. 41–49. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.1.4>, <http://lib.iitta.gov.ua/735121/>
15. Пісоцький О.П. Проблема формування інтелектуальної готовності до школи дітей шостого-сьомого року життя. *Психолого-педагогічні науки*. 2020. № 3
- 16.Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
- 16.Програма Освітня «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

17. Садова Т.А., Рудакова А.О. Формування пізнавальної активності дошкільників як психологопедагогічна проблема. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 49-52.
18. Салабай О. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали. 2013. Вип. 4. С. 1-9.
19. Сокиринська Н.Д. Урахування аспектів підготовки і проведення сучасного заняття / Методичні рекомендації. https://mmk.edu.vn.ua/uploads/images/articles/DNZ/2014/bul_vuh_st_grup_2014.docx
20. Соціолого-педагогічний словник/за ред. В.В. Радула. Київ : ЕксОб, 2004. 304 с.
21. Стасюк Л., Добринюк Л. Готовність дитини до школи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 1 (350), 2017.
22. Суржанська В. А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України. К., 2004. 19 с.
23. Таран О. Використання елементів ТРВЗ у роботі з дошкільниками. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/8093/1/O_Taran_IPRVDNZ_2010_IPP_O.pdf
24. Телячук В.П. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. Харків. Видавнича група «Основа» ПП «Тріада +», 2007
25. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К., 2004. 23 с.
26. Туріщева Н.В. ТРВЗ-засіб нестандартного мислення дошкільників. URL: <https://vseosvita.ua/library/trvz-zasib-nestandardnogo-mislenna-doskilnikiv-349571.html>
27. Шелепенко Т.Л. Теоретичні засади проблеми пізнавальної активності і

самостійності студентів. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 109-115.

28. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років /О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

29. Яценко А. В. Джерельце творчості. ТРВЗ / А. В. Яценко. Х.: Ранок, 2019. 176 с.

Електронні джерела:

1.<https://anelok.in.ua/trvz-u-roboti-z-doshkilnykamy/>

2.<https://vseosvita.ua/library/trvz-zasib-standartnogo-mislenna-doskilnikiv-349571.html>

3.<https://vseosvita.ua/library/trvz-zasib-standartnogo-mislenna-doskilnikiv-349571.html>